

Prof. dr hab. Krzysztof W. Baran

Katedra Prawa Pracy i Polityki Społecznej

Uniwersytetu Jagiellońskiego

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Moniki Rowińskiej
pt.: „Mediacja jako metoda rozwiązywania indywidualnych
sporów z zakresu prawa pracy”. Lublin 2019 r.**

Dysertacja doktorska opracowana przez mgr Monikę Rowińską została poświęcona mediacji w indywidualnych sporach z zakresu prawa pracy. Jej przedmiot odnosi się do zagadnień istotnych zarówno teoretycznie jak i praktycznie. Mechanizmy funkcjonowania procedur mediacyjnych mają istotne znaczenie nie tylko dla funkcjonowania stosunków pracy, ale również dla wymiaru sprawiedliwości. Generują one w praktyce rozmaite problemy i wątpliwości interpretacyjne. Dlatego też dobór tematyki dysertacji należy uznać za merytorycznie uzasadniony. Godzi się przy tym zaakcentować, iż jest to pierwsza rozprawa doktorska z tego zakresu tematycznego w polskiej nauce procesowego prawa pracy.

Przechodząc do merytorycznej charakterystyki dysertacji przedstawionej przez mgr Monikę Rowińską stwierdzam, że pierwszy rozdział ma ona charakter wprowadzający i stanowi swoiste

oczyszczenie przedpola. Autorka przedstawia w nim zakres przedmiotowy pracy oraz stosowane w niej metody badawcze. Główna płaszczyzna wywodów ma charakter dogmatyczny. Poza tym subsydiarnie stosowane są w niej metody: socjologiczna, komparatystyczna i statystyczna. W rozdziale pierwszym, który ma przede wszystkim charakter terminologiczny Autorka przedstawia w kontekście teoretycznym ogólną charakterystykę pojęć związanych ze sporami pracy. Czyni to kompleksowo, odnosząc się zarówno do przepisów k.p. jak i k.p.c. W rozdziale tym omawia także, w sposób rzetelny poglądy doktryny prawa pracy, sformułowane przez lata w tej materii oraz zapatrywania wyrażane w judykaturze Sądu Najwyższego. Nie pomija kontekstu socjologiczno-społecznego, niewątpliwie istotnego w kontekście realizowania mechanizmów mediacyjnych w stosunkach pracy. Centralne znaczenie w tym rozdziale ma dokonana przez Autorkę delimitacja sporów pracy na indywidualne i zbiorowe. W swej istocie rozróżnienie to przenika konstrukcyjnie całą recenzowaną rozprawę. Podział tej jest merytorycznie uzasadniony i funkcjonalnie koherentny. Pozwala na relatywnie precyzyjne rozróżnienie poszczególnych kategorii sporów pracy, co wydaje się szczególnie doniosłe w kontekście stosowania w stosunkach przemysłowych metody mediacyjnej w obu kategoriach omawianych sporów.

W drugim rozdziale ocenianej dysertacji Autorka przeprowadziła w płaszczyźnie generalnej charakterystykę alternatywnych metod rozwiązywania sporów pracy. Dokonała

szczegółowego rozróżnienia pojęć „rozstrzyganie” i „likwidowanie” sporów. Trafnie uchwyciła istotne różnice w tej materii, nie tylko w płaszczyźnie teoretycznej, ale także praktycznej. Szkoda tylko, że nie opracowała w tym zakresie abstrakcyjnych relacji logicznych, co miałoby niewątpliwie istotny walor ogólnoteoretyczny. Na s. 56 dysertacji mgr M. Rowińska wskazuje metody likwidowania indywidualnych sporów pracy, a to:

- postępowanie procesowe przed sądem,
- postępowanie pojednawcze przed sądem,
- postępowanie przed komisją pojednawczą,
- mediację,
- postępowanie przed sądem polubownym.

Wszystkie one to w swej istocie procedury (tryby) mediacyjne, w tym znaczeniu, a występujące w nich podmioty, również wymiaru sprawiedliwości, posługują się uniwersalną metodą mediacyjną, występując w roli jednacza między stronami indywidualnego sporu z zakresu prawa pracy. W tym kontekście formułuję konstatację, że pojęcie mediacji jest w pracy używane niekonsekwentnie, raz w odniesieniu do konkretnej procedury mediacyjnej, innym razem w odniesieniu do polubownej metody likwidowania sporu. Tego rodzaju dualizm należy uznać za wadliwy metodologicznie, w efekcie może prowadzić do nieporozumień w zakresie przyjętej wykładni norm k.p. i k.p.c. Nie jest też w pełni jasne, czy tytuł dysertacji odnosi się do

mediacji jako metody, czy też do procedury mediacyjnej z art. 183(1)-183(15) k.p.c. To właśnie ta ostatnia procedura stanowi główną oś wywodów merytorycznych Autorki w całej dysertacji. Inne procedury (tryby) mediacyjne zostały w pracy przedstawione pobieżnie. Natomiast nader szeroko zostały w rozprawie omówione alternatywne metody rozwiązywania sporów (ADR). Autorka szczegółowo i ze znanstwem przedstawia, tak mechanizmy amerykańskie, jak i europejskie.

Oceniając wstępne rozdziały pracy w moim przekonaniu daje się w tej materii odczuć w niektórych wymiarach brak szerszej refleksji teoretycznej. Mam przykładowo na myśli fakt, że w pracy pominięto problematykę funkcji jakie spełnia mediacja w stosunkach pracy. Chodzi mi tu nie tylko o funkcję ireniczną, ale także ochronną i organizatorską.

Rozdział trzeci dysertacji ma charakter heterogeniczny. Znalazły się w nim bowiem wywody komparatystyczne oraz historyczne. W pierwszej jego części w sposób wnikliwy omówiono mechanizmy mediacyjne w prawodawstwie Rady Europy i Unii Europejskiej, w tym również Europejski Kodeks Postępowania dla Mediatorów. Określa on uniwersalne standardy, które powinny być stosowane także w indywidualnych sporach z zakresu prawa pracy. Część druga tego rozdziału została poświęcona podstawom prawnym mediacji w ustawodawstwie polskim, z czego fragment ze stron 120-121 „krótkiej historii regulacji prawnej mediacji”. W tym miejscu

należy potwierdzić, iż wywód jest rzeczywiście krótki, co budzi zastrzeżenia.

W ocenianej rozprawie doktorskiej od rozdziału czwartego rozpoczyna się jej część dogmatyczna. W podstawowym wymiarze- jak już wcześniej wspominałem- została ona poświęcona procedurze mediacyjnej uregulowanej w k.p.c. (s. 128 – 358). Inne procedury ireniczne z k.p. oraz k.p.c. zostały potraktowane marginalnie (s. 360-401). Tego rodzaju ujęcie w kontekście tekstualnego brzmienia tytułu dysertacji należy uznać za mankament, ze względu na naruszenie dyrektywy proporcjonalności analizy dogmatycznej.

Rozdział czwarty pracy doktorskiej mgr Moniki Rowińskiej poświęcony został wszczęciu postępowania mediacyjnego z k.p.c. Autorka w nim nader szczegółowo analizuje poszczególne aspekty impulsu mediacyjnego w płaszczyźnie proceduralnej. Na podkreślenie zasługuje wnikliwa analiza umowy o mediację. Zagadnienie to zostało przedstawione zarówno w kontekście materialnoprawnym jak i formalnym. Godzi się zaakcentować, że jest to pierwsza tego rodzaju tak szczegółowa analiza w doktrynie polskiego prawa pracy. Również wywody na temat umowy stron z mediatorem cechują się wysokim pierwiastkiem oryginalności. Poszczególne wątki przedstawiono wielowymiarowo, co niewątpliwie podnosi walory naukowe pracy (np. charakter prawny umowy i jej treść, problem odpowiedzialności mediatora). Warto też zauważyć, że w rozdziale czwartym Autorka przedstawiła dane statystyczne

dotyczące liczby spraw wniesionych do sądów pracy w latach 2006-2017 oraz liczbę spraw skierowanych do mediacji (s. 179-180) Dane te uważam za nader cenny materiał analityczny. Szkoda tylko, że nie pokusiła się ona o bliższą analizę zjawiska „marginalności” (s. 180) mediacji sądowej. Jego etiologia jest ważnym faktorem prognostycznym, przede wszystkim w kontekście prób realizacji w praktyce modelu subsydiarności mediacji w stosunku do jurysdykcji w indywidualnych sporach z zakresu prawa pracy.

Tematyka rozdziału piątego pracy doktorskiej mgr Moniki Rowińskiej dotyczy aspektu podmiotowego, w szczególności uczestników postępowania mediacyjnego. Ich status w ocenianej rozprawie został przedstawiony na wysokim poziomie wnikliwości, dotyczy to nie tylko pracownika, pracodawcy, ale również ich pełnomocników i mediatorów. Rozważania autorki na ten temat zasługują na aprobatę, choć miejscami cechują się pierwiastkiem deskryptywności. Istotnym zagadnieniem, które zostało pominięte przez Autorkę w ramach analizy statusu uczestników postępowania jest zagadnienie dopuszczalności stosowania mediacji w sprawach osób wykonujących pracę zarobkową na innej podstawie niż stosunek pracy (art. 1(1) pkt 2 ustawy o związkach zawodowych), które *de lege lata* posiadają uprawnienia zbliżone do pracowników (np. z art. 3 ust. 4 ustawy o związkach zawodowych). W praktyce problem może dotyczyć także „niepracowniczych” działaczy związkowych chronionych na przykład w ramach art. 32 ustawy związkowej.

Nader interesującym wątkiem podjętym w dysertacji mgr M. Rowińskiej są zagadnienia wymagań stawianych mediatorom. Na uwagę zasługuje też omówienie zasad postępowania obowiązujący mediatorów. Zagadnienia te mają silny kontekst praktyczny, co należy odnotować z aprobatą. Podobnie należy traktować wątki związane z rolą i zadaniami prezesów sądów związanych z procedurą mediacji. Podkreślenia wymaga też przytoczenie przez Autorkę danych statystycznych na temat „stałych mediatorów z zakresu prawa pracy” (s. 269). Szkoda tylko, że nie pokusiła się ona o bliższą analizę ich statusu, na przykład pod kątem kryterium zawodowego.

Rozdział szósty dysertacji dotyczący przebiegu postępowania mediacyjnego. W nim na szczególną uwagę zasługują rozważania na temat ugód zawieranych w ramach procedury mediacyjnej z k.p.c. Autorka kompleksowo omówiła ich problematykę, analizując nie tylko ich charakter prawny, ale również zakresu swobody kontraktowania. Waler praktyczny mają natomiast rozważania w kwestii wzajemnych ustępstw stron stosunku pracy w kontekście postanowień art. 917 k.c. Odrębny problem analizowany w recenzowanej dysertacji to kwestia mechanizmów kontroli ugód zawieranych w indywidualnych sporach z zakresu prawa pracy. Autorka nader obszernie scharakteryzowała szereg istotnych wątków z tego zakresu tematycznego. Na uwagę zasługuje zwłaszcza analiza problemów na tle wykładni art. 469 k.p.c., zwłaszcza w kontekście ochrony słusznego interesu pracownika.

W omawianej części rozdziału szóstego rozprawy doktorskiej mgr M. Rowińskiej znalazły się też dane statystyczne dotyczące ilości zawieranych ugód w sądach rejonowych i okręgowych w latach 2006-2017 (s. 322) oraz zestawienie liczby spraw skierowanych do mediacji przez sądy oraz zatwierdzonych przez sądy ugód. Również inne przytoczone przez Autorkę dane dotyczące ugód (s. 324-326) mają przymiot istotności. Szkoda tylko, że nie pokusiła się ona o ich bliższą analizę w oparciu o wyrafinowane metody statystyczne.

Rozdział siódmy ocenianej rozprawy doktorskiej został poświęcony korzyściom stron indywidualnego sporu wynikającym z polubownego jego zakończenia. Autorka przeanalizowała je *sine ira et studio* z należyтым poziomem staranności. Zaprezentowane wnioski o użyteczności ugód w stosunkach pracy cechują się wysokim poziomem trafności. Ostatni ósmy rozdział doktoratu autorstwa mgr M. Rowińskiej został poświęcony „innym” procedurom mediacyjnym. Przyjęta w nim metoda odbiega od pozostałych rozdziałów. Cechuje go bowiem nadmierna opisowość, co uznaję za mankament merytoryczny. Także poziom wnikliwości analizy dogmatycznej odbiega istotnie na niekorzyść od pozostałych rozdziałów.

Oceniając przedstawioną mi do oceny dysertację doktorską godzi się zaakcentować rzetelne przygotowanie faktograficzne rozprawy i szeroki zakres powołanej w niej literatury, nie tylko polskiej ale i zagranicznej. W pracy wykorzystano w sposób odpowiedni judykaturę. Dotyczy to nie tylko orzecznictwa Sądu

Najwyższego, ale również sądów i trybunałów międzynarodowych. Autorka w sposób sumienny i zgodnie z zasadami sztuki zredagowała przypisy, co dobitnie świadczy o opanowaniu przez nią warsztatu naukowego.

Konkludując stwierdzam, że dysertacja doktorska mgr Moniki Rowińskiej spełnia standardy merytoryczne i metodologiczne stawiane tego rodzaju opracowaniom. W szczególności realizuje ona następujące dyrektywy:

- oryginalności – rozprawa stanowi w znacznym wymiarze nowatorskie ujęcie problemu mediacji w nauce procesowego prawa pracy;
- interdyscyplinarności – wywody na temat procedury mediacyjnej z art.183(1)- 183(15) k.p.c. zostały przedstawione zarówno z perspektywy nauki prawa pracy, jak i postępowania cywilnego,
- uniwersalizmu badań dogmatycznych – problematyka mediacji została w pracy przedstawiona w rozmaitych wymiarach, zarówno od strony ogólnoteoretycznej jak i praktycznej;
- umiarkowanej (ograniczonej) kompleksowości – analiza problematyki mediacji w indywidualnych sporach z zakresu prawa pracy została omówiona w szerokim, choć nie pełnym zakresie przedmiotowym;

- ograniczonej problemowości – analiza dogmatyczna została przeprowadzona w konwencji problemowej, przy istotnym zastosowaniu metody opisowej;
- funkcjonalizmu – wywody komparatystyczne i statystyczne pozostają w odpowiedniej merytorycznej koincydencji z wywodami dogmatycznymi;
- proporcjonalności - zagadnienia merytoryczne procedury mediacyjnej z art. 183(1)- 183(1) k.p.c. zostały, co do zasady, ujęte w odpowiedniej relacji do ich merytorycznej doniosłości;
- obiektywizmu – Autorka bez uprzedzeń i przemilczeń przedstawia poglądy sformułowane w nauce prawa pracy i judykaturze;
- spójności – zaprezentowane w rozprawie doktorskiej wywody są -co do zasady - koherentne, Autorka uniknęła zbędnych powtórzeń;
- erudycyjności – w dysertacji wykorzystano szeroką paletę źródeł z literatury naukowej, zarówno krajowej jak i zagranicznej;
- wnikliwości – zagadnienia dotyczące postępowania mediacyjnego z art. 183(1) – 183(15) k.p.c. zostały - co do zasady - przedstawione w pogłębionym wymiarze argumentacyjnym.

Podsumowując dysertację doktorską mgr Moniki Rowińskiej konstatuje, że dała się ona w niej poznać jako wnikliwy analityk obowiązującego ustawodawstwa. Wykazała się konstruktywną pasją

badawczą, co w konsekwencjach zaowocowało rozprawą obfitującą bogactwem treści.

Konkluzja

Reasumując stwierdzam, że sformułowane w tej recenzji uwagi krytyczne nie umniejszają w istotnym wymiarze pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Moniki Rowińskiej i jako taka, dysertacja ta może stanowić podstawę do prowadzenia dalszych stadiów w przewodzie doktorskim.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Bauer', is positioned to the right of the concluding text.